

Jouni Häkli

Valtiomuutos Suomessa 1960-luvun jälkeisenä aikana

Laura Leppänen:

Changing statehood: the spatial transformation of the Finnish state, Annales Universitatis Turkuensis AII, osa 260, Turku, 2011. (150 s.)

Laura Leppäsen väitöskirjassa tarkastellaan kehityksessä länsimaissa viime vuosikymmenten aikana tapahtunutta valtiomuutosta, tuon muutoksen maantieteellisesti monitasoisista kehkeytymistä vaikutuksineen ja erityisesti valtiomuutoksen alueellisuutta Suomessa. Tutkimusaiheena valtiomuutos on epäilemättä raskasta sarjaa. Valtio on modernin ajan merkittävin institutionaalinen rakenne, jonka eri muodot kattavat koko maapallon. Valtion rooli on muuttunut toisen maailmansodan jälkeisenä aikana, mutta näköpiirissä ei ole valtion katoaminen. Hyvänä osoituksena tästä on vuonna 2008 alkaneen talouskriisin jälkeinen kehitys Euroopassa. Vaikka kriisin osapuolina on ylikansallisia sijoitus- ja finanssilaitoksia, luottoluokitusyhtiöitä ja Euroopan Unioni, ovat kansallisvaltiot ongelman ytimessä ja myös avainasemassa sen ratkaisemisessa.

Leppäsen väitöstutkimus on siis aiheeltaan paitsi ajankohtainen myös kestävästi relevantti. Kukapa ei muistaisi tapaa, jolla 1990-luvun lama vaikutti suomalaiseen yhteiskuntaan ja miten valtio pyrki tuota talouskriisiä hallitsemaan. Valtion tuolloin käyttämien ongelmanratkaisukeinojen vaikutukset tuntuvat Suomessa yhä eräänlaisena 1990-luvun perintönä, kuten Leppäsenkin tutkimuksessa useassa kohdassa todetaan. Optimistisissa puheenvuoroissa 90-luvun lamasta selviytyminen on nähty tilaisuutena uudistaa vanhakantaisen yhteiskuntapolitiikan rakenteita ja trimmata Suomen kansainvälistä kilpailukykyä. Kriittisissä puheenvuoroissa taas vilahtelevat usein termit uusliberalismi ja hyvinvointivaltion alasajo. Tämä jakolinja on myös Leppäsen tutkimusta keskeisesti jäsentävä poliittinen jännite.

Leppäsen väitöskirja ammentaa teoreettisia välineitä ensisijaisesti politiikan tutkimuksen ja poliittisen maantieteen piiristä. Tutkimus kuuluu tuon tutkimusalueen kriittiseen osaan, jossa lähtökohtina ovat poliittisen taloustieteen ja uusinstitutionaalisen poliittisen teorian mukaiset ajattelutavat. Työn keskeisiä auktoriteetteja ovat poliittisen maantieteen tutkijoiden lisäksi erityisesti kilpailuvaltioteoreetikot: Philip Cerny, Bob Jessop ja Neil Brenner. Myös työtä ohjanneen Sami Moision

tutkimuksella on ollut huomattava vaikutus tutkimuksen teoreettiseen sisältöön. Valittua painotusta voi pitää monin tavoin onnistuneena työn kohdenusta ajatellen. Keskustelu on hallittua, välttää ylimalkaisen rönsyilyn ja sen keskeiset linjat kantavat läpi työn. Työ ei toisaalta tuota suuria yllätyksiä, vaan se onnistuu erityisesti kokoamaan ja tiivistämään oleellisia teoreettisia aineksia, joiden kautta valtiomuutos tulee näkyväksi ja ymmärrettäväksi.

Metodologisesti Leppänen asemoi tutkimuksensa lähinnä osaksi kriittisen realismin mukaista tutkimusotetta. Vaikka kriittisen realismin ideaa ei työssä erityisesti avatakaan, on valinta nähdäkseni oikea. Tutkimuksessa toki tarkastellaan merkityksiä ja diskursseja, mutta näitä ei lähestytä poststruktuurialistiselle tutkimusotteelle tyyppillisesti todellisuutena sinänsä, vaan mieluummin sosiaalisen ja aineellisen todellisuuden olemusta paremmin tai huonommin kuvaavina representaatioina ja puhetapoina. Ideologian käsite esiintyykin työssä useassa kohdassa, erityisesti viitattaessa uusliberaaliin ajatteluun.

Kaiken kaikkiaan tutkimuksen kunnianhimoisena tavoitteena on perustella teoreettisesti ja todentaa empiirisesti suomalaisen valtiomuutoksen kulku monitasoisena ja monien toimijoiden tuottamana kiistanalaisena kehityksenä. Valtiomuutos pyritään työssä todentamaan kolmen suhteellisen itsenäisen empiirisen tutkielman kautta, kuitenkin niin että niistä kukin valottaa kehitystä omalla tavallaan. Työ ei kuitenkaan selviä asettamistaan kunnianhimoisen tutkimusotteen haasteista ilman kauneusvirheitä. Keskeisin moitittava seikka on se, että valittu tutkimustehtävä ja sen ratkaisemiseksi muodostetut empiiriset aineistot ja analyysit eivät kohtaa kaikilta osin parhaalla tavalla. Esimerkiksi valtion budjettien perusteluosien tuottama kuva valtiotoimijasta on huomattavasti yksiajanisempi kuin budjettien laatimisen yhteydessä käydyt poliittiset kamppailut tai ministeriöissä monimutkaisesti rakentuvat budjetoinnin ehdot. Kun tavoitteena on tarkastella valtiomuutoksen manifestoitumista poliittisissa valtiostратегioissa ja poliittisessa retoriikassa, on vaarana että budjettien siloteltu kieli kadottaa suuren osan muutoksen poliittisuudesta.

Toinen työssä keskeinen aineisto on alueellisille toimijoille tehty lomakekysely, jonka analyysissa sovelletaan onnistuneesti niin sanottua Q-menetelmää. Tällä tavoin työssä selvitetään, missä määrin ristiriitaisia eri toimijoiden näkemykset valtion ohjaaman aluekehityksen suunnasta ovat. Voidaan kuitenkin väittää, etteivät alueellisten toimijoiden näkemykset kerro paljoakaan valtion tilallisten strategioiden muodostumiseen liittyvistä poliittisista kamppailuista valtio toimijan sisällä. Näiden tarkastelemiseksi olisi saatava käsitys kamppailuista, joita käydään valtion keskeisten ministeriöiden ja poliittisten päättäjien piirissä.

Näistä moitteista huolimatta tutkimuksella on kiistatta myös metodologiset ja empiiriset ansiossa. Valtion budjetissa ilmenevien julkisten investointien käyttäminen valtion alueellisten strategioiden historiallisen muutoksen ilmentäjänä on uskottava työhypoteesi. Työ onnistuuikin todentamaan hyvin strategioiden muutoksen sisäänpäin katsovasta ulospäin suuntautuneeksi. Myös Q-metodologian soveltaminen alueellisten toimijoiden valtionmuutosta ja sen alueellisia vaikutuksia koskevien näkemysten kartoittamiseen on onnistunut ratkaisu. Tutkimuksen perusteella näyträä siltä, että vallitsevat näkemykset ovat polarisoituneet viime vuosina ja että yleisesti hyväksyttävän suunnan etsintä on yhä kesken.

Tutkimuksen loppudiskussio kokoa käytyä keskustelua ja summailee tuloksia hyödyllisellä tavalla. Leppänen esittää suomalaisen valtiomuutoksen jakautuvan neljäksi vaiheeksi, joista kutakin leimaavat sille tyypilliset valtiostrategiset piirteet.

Näitä Leppänen tarkastelee yksityiskohtaisemmin kokoavassa taulukossa. Jaottelu palvelee hyvin tulevaa suomalaista valtiomuutosta koskevaa tutkimusta. Tutkimuksen tuloksena on myös kiinnostava väite, että suomalaiselle valtiomuutokselle on erityisen leimallista halu pitää kiinni hyvinvointivaltion ideasta ja että suurimmat poliittiset kamppailut käytäisiinkin lähinnä vain hyvinvointivaltion säilyttämisen keinoista. Tutkimuksen valossa väitettä voi pitää uskottavana, joskin pohdittavaksi jää voiko sen perusteella esittää, kuten Leppänen tekee, ettei hyvinvointivaltiota ja kilpailuvaltiota tulisi pitää toisilleen vastakkaisina hallintatapoina. Tämän kysymyksen osalta kiistely varmasti jatkuu.

Laura Leppäsen kunnianhimoisen työn voidaan puutteineenkin katsoa onnistuneen monelta osin. Siinä avataan teoreettisesti perusteltu, kriittinen näkökulma valtion ja aluekehityksen väliseen suhteeseen tavalla, joka on Suomessa saanut tois-taiseksi vielä varsin vähän huomiota. Tutkimus on rohkea puheenvuoro suomalaisessa aluekehityksen tutkimuskentässä, jolle on leimallista varsin yksituumainen sitoutuminen kullekin ajalle ominaiseen hallitsevaan kieleen sekä yhteisiin valtalatautuneisiin käsityksiin toivottavasta, tavoiteltavasta ja todennäköisestä, jopa vääjäämättömästä kehityksen suunnasta. Työ pyrkii tekemään näkyväksi valtasuhteita, jotka piiloutuvat tällaisiin luonnollisina näyttäytyviin sosiaalisiin suhteisiin ja merkityksiin. Leppäsen tutkimus onkin tervetullut lisä kriittisestä yhteiskuntateoriasta ammentavaan valtiomuutoksen tutkimukseen.

Elli Heikkilä

Somalien ja venäläisten asumistoiveet etnisen segregaatiokehityksen valossa

Hanna Dhalmann:

Yhden uhka, toisen toive? Somalien ja venäläisten asumistoiveet etnisen segregaatiokehityksen valossa, Department of Geosciences and Geography A10, Helsinki, 2011. (106 s. ja artikkelit)

Hanna Dhalmannin kaupunkimaantieteen alaan kuuluvan väitöskirjan teema pääkaupunkiseudulla asuvien somalien ja venäläisten asumistoiveista etnisen segregaatiokehityksen valossa on tärkeä avaus analysoida syvällisesti kysymystä maahanmuuttajien alueellisen keskittymisen omaehtoisuudesta

ja selvittää kulttuuristen tekijöiden merkitystä alueellisessa sijoittumisessa. Tähän liittyvät esimerkiksi kysymykset oman etnisen ryhmän läheisyyden merkityksestä maahanmuuttajille ja maahanmuuttajien asumistoiveiden ja -strategioiden muotoutumiseen vaikuttavista tekijöistä.